

Gmina jako monopolista naturalny

Wyrok SOKiK z 22 lutego 2018 r., XVII AmA 17/15

Spis treści

- I. Wprowadzenie
- II. Stan faktyczny
- III. Komentarz
- IV. Podsumowanie

Słowa kluczowe: gmina; monopol naturalny; ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków; przyłączy.

JEL: K21

I. Wprowadzenie

Gmina stanowi podstawową jednostkę samorządu terytorialnego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej (art. 164 ust. 1 Konstytucji RP¹). Zadania przez nią wykonywane dla społeczności lokalnej mogą być podzielone na zadania własne i zlecone. Katalog zadań własnych został ustanowiony w art. 7 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym². Jest to katalog otwarty, na co wskazuje użycie przez ustawodawcę sformułowania „w szczególności”. Dodatkowe zadania własne gminy o charakterze obligatoryjnym mogą zostać zawarte w innych aktach prawnych w randze ustawy (art. 7 ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym, dalej: usg). Podstawowym celem realizacji zadań własnych gminy jest „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty”. Ustawodawca w art. 7 ust. 1 pkt 2 usg stanowi, że zadaniami własnymi są sprawy „wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz”. Odnośnie do kwestii związanych ze zaopatrywaniem w wodę i odprowadzaniem ścieków potwierdzone to zostało w art. 3 ust. 1 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków³ (dalej: uzzw). Gmina wykonuje te działania, realizując swoją funkcję regulacyjną przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta (który wydaje stosowne zezwolenia), a także radę gminy (uchwalającą

* Doktorant w Katedrze Prawa Gospodarczego Publicznego na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku; ORCID 0000-0002-6661-9899; e-mail: lukaszpresnarowicz@wp.pl.

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (t.j. Dz.U. 2009 Nr 114, poz. 946).

² Ustawa z 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. 2018 poz. 994).

³ T.j. Dz.U. 2017 poz. 328.

regulamin dostarczania wody i odprowadzania ścieków, a także zatwierdzającą taryfy) (Brynczak, 2015, s. 35).

II. Stan faktyczny

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej: Prezes Urzędu) wydał 24 grudnia 2014 r. decyzję nr RKT-47/2014, w której zarzucił gminie Ożarówice (dalej: Gmina) stosowanie praktyk ograniczających konkurencję. Praktyki te związane były z funkcjonującym na terenie Gminy – Zakładem Gospodarki Komunalnej w Ożarówicach (dalej: Zakład). Utworzony na mocy uchwały Rady Gminy Ożarówice Nr X/95/2003 z 26 listopada 2003 r. na terenie Gminy Zakład, stanowi realizację zadania własnego Gminy wyrażoną w omawianych powyżej przepisach prawnych. Jego działalność określa Statut, który stanowi załącznik do tej uchwały.

Prezes Urzędu zarzucił Gminie nadużywanie pozycji dominującej na lokalnym rynku zbiorowego zaopatrzenia w wodę. Praktyka ta (z art. 9 ust. 1 i 2 pkt. 6 uokik z 2007 r.) polegała na narzucaniu odbiorcom usług uciążliwych warunków umów o zaopatrzenie w wodę, przynoszących Gminie nieuzasadnione korzyści, w świetle których dostawca nie ponosi odpowiedzialności odszkodowawczej za przerwy lub ograniczenia w dostawie wody spowodowane:

- brakiem wody w ujęciu;
- koniecznością przeprowadzenia niezbędnych napraw urządzeń zaopatrzenia w wodę w najkrótszym możliwym czasie niezbędnym na ich wykonanie;
- uszkodzeniem instalacji dostawcy grożącym niebezpieczeństwem.

Druga praktyka (z art. 9 ust. 1 uokik z 2007 r.) przejawiała się nakładaniem na osoby ubiegające się o przyłączenie do sieci wodociągowej lub kanalizacyjnej obowiązku poniesienia kosztów robót niestanowiących kosztów budowy przyłączy wodociągowych i kanalizacyjnych:

- kosztów budowy przewodów wodociągowych na odcinku od granicy przyłączanej nieruchomości do istniejącej sieci oraz kosztów włączenia do sieci wodociągowej;
- kosztów budowy przewodów kanalizacyjnych na odcinku od granicy nieruchomości do istniejącej sieci lub na odcinku za pierwszą studzienką, licząc od strony budynku oraz kosztów włączenia do sieci kanalizacyjnej.

Prezes Urzędu wymierzył karę pieniężną odpowiednio za każdą wyżej opisaną praktykę w wysokości 988 złotych oraz 4890 złotych. Gmina wniosła odwołanie od decyzji w całości. Zarzuciła Prezesowi Urzędu błąd w ustaleniach polegający na tym, że nie doszło do nadużywania pozycji dominującej przez Gminę na lokalnym rynku zbiorowego zaopatrzenia w wodę, błędne ustalenie, że Gmina jest przedsiębiorcą w rozumieniu uokik z 2007 r. oraz błędne obliczenie kary pieniężnej. Prezes Urzędu potwierdził, że przyjęty przychód Gminy stanowiący podstawę do obliczenia kary pieniężnej był nieprecyzyjny i ustalił kary odpowiednio na poziomie 984 złotych i 4869 złotych.

SOKiK w wyroku z 22 lutego 2018 r. potwierdził zmienioną wysokość kary pieniężnej na 984 złote. W części dotyczącej kosztów budowy przewodów uchylił jednak decyzję. SOKiK orzekł również o zwrocie kosztów postępowania.

Biorąc pod uwagę stan faktyczny przedstawiony w sprawie, wyrok ten należy zaaprobować z wyjątkiem kwestii dotyczących przyłącza kanalizacyjnego.

III. Komentarz

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na zarzut podnoszony przez Gminę, jakoby nie była przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 pkt 1 lit. a uokik z 2007 roku. W tym punkcie została zawarta definicja legalna przedsiębiorcy. Jest ona szersza niż w prawie przedsiębiorców⁴, ponieważ zawiera dodatkowo cztery enumeratywnie wskazane opisowo grupy podmiotów. Jedną z nich są właśnie „osoby fizyczne, osoby prawne, a także jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, organizujące lub świadczące usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców”. Zgodnie z art. 2 ust. 2 usg gmina posiada osobowość prawną. Nie ulega również wątpliwości, że zadanie zaopatrzenia w wodę stanowi usługę o charakterze użyteczności publicznej. Jak orzekł SOKiK, „gospodarka komunalna może być prowadzona przez jednostki samorządu terytorialnego w szczególności w formach samorządowego zakładu budżetowego lub spółek prawa handlowego”. Jeżeli decydujące znaczenie będzie miało kryterium ekonomiczne, to formą realizacji zadań powinna być spółka prawa handlowego, a w przypadku uznania za najważniejszą realizację zadań o charakterze publicznym – zakład budżetowy (Guziński, 2003, s. 60). Zakład ma status zakładu budżetowego Gminy, dlatego nie budzi wątpliwości zakwalifikowanie Gminy jako przedsiębiorcy przez Prezesa UOKiK w decyzji oraz przez SOKiK w wyroku. Cały majątek użytkowany przez Zakład jest również zgodnie ze statutem własnością Gminy.

Przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne nie może odmówić przyłączenia do sieci osobie, która złoży stosowny wniosek, jeżeli spełnione zostaną warunki przyłączenia określone w regulaminie, o którym mowa w art. 19 uzzw, a także gdy warunki techniczne umożliwiają świadczenie usługi (art. 15 ust. 4 uzzw). Przesłanki te muszą wystąpić kumulatywnie. W art. 19 ust. 5 uzzw zawarto dziewięciopunktowy katalog otwarty (użycie sformułowania „w tym”) elementów, które muszą być w nim obligatoryjnie zawarte. W punkcie 4 wskazano konieczność określenia warunków przyłączenia do sieci, co wydaje się być istotne z punktu widzenia glosowanego orzeczenia. Warunki przyłączenia stanowią oświadczenie woli przedsiębiorstwa, które zobowiąże się do przyłączenia wewnętrznej instalacji kanalizacyjnej umieszczonej w budynku (który jest w posiadaniu osoby ubiegającej się o przyłączenie) do sieci w okresie trwania warunków przyłączenia, o ile w tym okresie nadal będą spełnione wymagania techniczne do przyłączenia. Należy więc podkreślić, że określenie tych warunków stanowi czynność prawną (Palarz, 2015, s. 76)⁵.

Właściwe jest uznanie przez SOKiK w analizowanych okolicznościach Gminy za naturalnego monopolistę. Przemawiają za tym dwa podstawowe argumenty. Po pierwsze woda nie posiada substytutu (jak np. w przypadku energii cieplnej). Po drugie, nie ma możliwości wykorzystania jednej sieci do przesyłania wody dostarczanej przez więcej niż jedno przedsiębiorstwo wodociągowe. Istotna jest bowiem odpowiedzialność przedsiębiorstwa za jakość dostarczanej wody (Szydło, 2003, s. 7). Dodatkowo sąd w glosowanym orzeczeniu wskazał, że „budowa alternatywnych sieci na ww. obszarze jest ekonomicznie nieopłacalna” (tzw. ekonomia skali w przestrzeni). Konkurencja

⁴ Ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. 2018 poz. 646).

⁵ Autor wskazuje również na możliwość analizowania z pewnymi zastrzeżeniami „warunków przyłączenia do sieci” jako oferty rozumianej zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego.

na rynku zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków polega na udziale przedsiębiorców w przetargu. Z uwagi na to występuje konkurencja „o rynek”, a nie „na rynku” (Szydło, 2003, s. 7).

Regulamin dostarczania wody i odprowadzania ścieków stanowi akt prawa miejscowego (art. 19 ust. 4 uzw). Wydaje się, że z uwagi na powszechne stosowanie na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego, nie stanowił on załącznika do zawieranych umów o zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków. Zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy z 22 kwietnia 2005 r. o zmianie ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków oraz niektórych innych ustaw⁶ (dalej: ustawa nowelizująca), Rada Gminy uchwali regulamin w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej. Ustawa nowelizująca weszła w życie 17 sierpnia 2005 r. Termin 6 miesięcy określony przez ustawodawcę na podjęcie uchwały mijał więc 17 lutego 2006 r. W Gminie regulamin został uchwalony uchwałą Rady Gminy Nr XXXI/366/2006 z 16 lutego 2006 r. Termin 6 miesięcy został więc zachowany. Ponadto regulamin został ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego. Ponadto każdy ma możliwość zapoznania się z jego treścią: w siedzibie Zakładu w wyznaczonych godzinach jego pracy oraz na stronie internetowej. Dodatkowo opublikowany został w miesięczniku lokalnym *Nasze Gminne Sprawy*, Nr 5 (38) z 2006 r.

H. Palarz przeanalizował hipotetyczną sytuację wykreślenia art. 19 uzw w całości. Autor ten wyraził pogląd, że „zagadnienia, które omawia regulamin, z powodzeniem zastępuje umowa, taryfa oraz istniejące przepisy. Wyjątkiem są zagadnienia przyłączeniowe, które zasługują na odrębne przepisy i to jednolite w skali kraju, jako że jednolita jest definicja przyłączy, sieci, te same ustawowe przesłanki obowiązku przyłączenia do sieci, a cedując te zagadnienia do aktu o niższej randze (poniekąd bagatelizując je), ustawodawca przysporzył tylko kłopotów samym gminom” (Palarz, 2018, s. 45).

Przechodząc do omówienia zarzutów dotyczących nadużywania przez Gminę pozycji dominującej, pozytywnie należy ocenić stanowisko SOKiK zawarte w części orzeczenia dotyczącej uznania za takową praktykę postanowień umów, natomiast krytycznie część, w której sąd uchylił decyzję. Artykuł 5 ust. 1 uzw stanowi, iż: „Przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne ma obowiązek zapewnić zdolność posiadanych urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych do realizacji dostaw wody w wymaganej ilości i pod odpowiednim ciśnieniem oraz dostaw wody i odprowadzania ścieków w sposób ciągły i niezawodny, a także zapewnić należyłą jakość dostarczanej wody i odprowadzanych ścieków”. Podkreślić należy sformułowanie „w sposób ciągły i niezawodny”. To właśnie na przedsiębiorstwie (Zakładzie) spoczywa obowiązek podjęcia takich działań, aby utrzymać stan ciągłości i niezawodności w dostawie wody. Przepis ten jest na tyle kategoryczny w swoim brzmieniu, że niezależnie od tego, kto ponosi odpowiedzialność za uszkodzenie skutkujące przerwaniem dostawy wody – odpowiedzialność spoczywa na Zakładzie, a nie na odbiorcy usługi⁷. Próba uniknięcia odpowiedzialności przez umieszczenie odpowiedniego postanowienia w umowie niewątpliwie więc spełnia przesłankę z art. 9 ust. 1 i 2 pkt 6 uokik z 2007 r. i stanowi nadużycie pozycji dominującej Gminy. Ustalenia w tym zakresie zostały poczynione słusznie.

Kontrowersje może budzić jednak orzeczenie SOKiK dotyczące uchylenia decyzji w zakresie drugiej z wymienionych powyżej praktyk. Osoba ubiegająca się o przyłączenie do sieci musiała

⁶ Dz.U. 2005 Nr 85, poz. 729.

⁷ Wyr. WSA we Wrocławiu z 15.03.2015 r., II SA/Wr 745/06, Legalis nr 164917.

ponieść koszty budowy przewodów wodociągowych na odcinku od granicy przyłączanej nieruchomości do istniejącej sieci oraz kosztów włączenia do sieci wodociągowej, a także koszty budowy przewodów kanalizacyjnych na odcinku od granicy nieruchomości do istniejącej sieci lub na odcinku za pierwszą studzienką, licząc od strony budynku oraz kosztów włączenia do sieci kanalizacyjnej.

Gmina powoływała się przy tym na dyspozycję art. 15 ust. 2 uzzw, zgodnie z którą to na osobie ubiegającej się o przyłączenie nieruchomości do sieci spoczywa obowiązek budowy: przyłączy do studni, studni wodomierzowej, pomieszczenia przewidzianego do lokalizacji wodomierza głównego oraz urządzenia pomiarowego. Definicja legalna skonstruowana przez ustawodawcę w uzzw w swoim literalnym brzmieniu stanowi, że przyłączy kanalizacyjne to odcinek przewodu łączącego wewnętrzną instalację kanalizacyjną w nieruchomości odbiorcy usług z siecią kanalizacyjną, za pierwszą studzienką, licząc od strony budynku, a w przypadku jej braku do granicy nieruchomości gruntowej (art. 2 pkt 5 uzzw). Za przyłączy wodociągowe uznaje się natomiast odcinek przewodu łączącego sieć wodociągową z wewnętrzną instalacją wodociągową w nieruchomości odbiorcy usług wraz z zaworem za wodomierzem głównym (art. 2 pkt 6 uzzw). Konstruując te dwie definicje, prawodawca nie zażegnał problemów interpretacyjnych, czego obraz widać w głosowanym orzeczeniu.

Na interpretację przytoczonych powyżej przepisów uzzw przez Prezesa Urzędu istotny wpływ miała uchwała SN, w której sąd orzekł, że przez pojęcie „przyłącza kanalizacyjnego” należy rozumieć: „wybudowany z własnych środków przez odbiorcę usług zbiorowego odprowadzania ścieków odcinek przewodu kanalizacyjnego łączący wewnętrzną instalację kanalizacyjną w nieruchomości tego odbiorcy z istniejącą siecią kanalizacyjną stanowi w części leżącej poza granicą jego nieruchomości gruntowej urządzenie kanalizacyjne, o jakim mowa w art. 31 ust. 1 uzzw”⁸. W uchwale tej podkreślono fundamentalną kwestię – kluczowe znaczenie przy interpretacji ma granica nieruchomości. Wydaje się więc, że osoba ubiegająca się o przyłączenie do sieci będzie ponosiła koszty budowy przyłącza albo do studzienki, albo maksymalnie do granicy nieruchomości, odnośnie do której posiada tytuł prawny (posiadacz samoistny lub posiadacz zależny). Sąd Najwyższy w przytoczonej uchwale wskazał trzy powody przemawiające za przyjęciem takiej interpretacji:

- problem w uzyskaniu tytułu prawnego do wykorzystania nieruchomości sąsiednich, aby budować przyłączy;
- w posiadaniu takiej osoby nie byłyby odcinki przyłącza położone poza nieruchomością (odpowiedzialność jest ponoszona jedynie za zapewnienie niezawodnego działania posiadanych przyłączy);
- z punktu widzenia prawa to właściciel przyłącza wyrażałby zgodę na przyłączenie do niego nowych podmiotów.

Powyższe argumenty przemawiają za tym, że zamysłem ustawodawcy nie było objęcie zakresem przyłącza odcinków położonych poza granicami nieruchomości podmiotu przyłączanego (Jankowski, 2011, s. 42). Wszelkie prace prowadzone w tym zakresie przez podmiot przyłączany poza granicami nieruchomości będą stanowiły uzyskanie przez przedsiębiorstwo nieuzasadnionej korzyści. Przy nakładaniu obowiązków budowlanych na osobę ubiegającą się o przyłączenie się do sieci, przedsiębiorca nie może bowiem zapomnieć również o tych nałożonych na niego w drodze ustawy (art. 15 ust. 1 uzzw).

⁸ Uchw. SN z 13.09.2007 r., III CZP 79/09, OSNC 2008, nr 10, poz. 111.

Mnogość pojawiających się rozbieżności interpretacyjnych w orzecznictwie czasowo zakończył Sąd Najwyższy uchwałą podjętą w składzie siedmiu sędziów⁹. Wyraził w niej pogląd, iż „Choć ustawodawca nie wyartykułował takiego zamiaru, nowelizując w 2005 r. ustawę o zbiorowym zaopatrzeniu wyłącznie w zakresie przyłącza kanalizacyjnego, to dokonując takiej nowelizacji dążył również do zawężenia przyłącza wodociągowego do granic »przyłączanej« nieruchomości”. Zdaniem Sądu Najwyższego, co do zasady kryterium podstawowym zakresu budowy przyłącza kanalizacyjnego jest „kryterium studzienki”, natomiast w razie jej braku na nieruchomości osoby, która wnioskuje o przyłączenie, należy wziąć pod uwagę kryterium granicy.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że SOKiK nie dokonał podstawowego odróżnienia zakresu terytorialnego przyłącza kanalizacyjnego i przyłącza wodociągowego zawartego w uzzw. Część decyzji Prezesa Urzędu dotycząca budowy przyłącza wodociągowego została słusznie uchylona przez SOKiK, natomiast tę, w której Sąd orzekł odnośnie do przyłącza kanalizacyjnego należy ocenić krytycznie. Osoba ubiegająca się o przyłączenie do sieci powinna pokryć koszty budowy jedynie do granicy nieruchomości.

Końcowa część analizy odnosi się do nałożenia na Gminę kary pieniężnej. W mojej ocenie błędnie zostało przyjęte przez Prezesa Urzędu, a później potwierdzone przez SOKiK stanowisko, iż:

(...) zgromadzony w niniejszej sprawie materiał dowodowy nie daje podstaw do przyjęcia, iż Gmina Ożarówice w sposób świadomy naruszyła przepisy ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, celowo dążąc do uzyskania bezprawnych korzyści ekonomicznych kosztem swoich odbiorców. Ogół okoliczności sprawy każe przyjąć, że naruszenie, za które nakładana jest kara jest wynikiem niedołożenia przez Gminę staranności, jakiej należałoby oczekiwać od profesjonalnego uczestnika obrotu gospodarczego. Stosowanie zakwestionowanej praktyki nie było elementem świadomej, eksploatacyjnej strategii rynkowej, ale wynikiem zaniedbania na etapie opracowywania treści obowiązujących wzorców umów o zaopatrzenie w wodę.

W mojej ocenie właśnie ta staranność Gminy jako profesjonalnego uczestnika obrotu gospodarczego jest w przedmiotowej sprawie kluczowa. Gmina dysponuje takimi możliwościami uzyskania informacji prawnych, aby skutecznie zapobiegać wystąpieniu niezgodnych z prawem postanowień we wzorcach umów. Pamiętać należy, że jednostki samorządu terytorialnego nie mogą być w porównaniu z innymi przedsiębiorcami uprzywilejowane jedynie z uwagi na świadczone usługi użyteczności publicznej¹⁰. Taki sposób obliczania kary pieniężnej względem gmin sprzeczny jest z zasadą równości przedsiębiorców względem prawa (Piszcz, 2014, s. 114). Mało prawdopodobne wydaje się, że Prezes Urzędu u przedsiębiorcy niebędącego gminą uznałby takie postanowienie we wzorcu umowy jedynie za „niedołożenie staranności”, a tym samym zakwalifikowałby je jako co najmniej nieumyślne.

IV. Podsumowanie

W glosowanym orzeczeniu SOKiK orzekł o nadużywaniu przez Gminę pozycji dominującej w warunkach monopolu naturalnego. Odnośnie do praktyki polegającej na stosowaniu niedozwolonych wzorców umów uznał twierdzenia Prezesa Urzędu. Nie podzielił jednak zdania w kwestii

⁹ Uchw. SN z 22.06.2017 r., III SZP 2/16, Legalis nr 1612208.

¹⁰ Wyr. SN z 5.01.2007 r., III SK 16/06, LEX nr 449463.

związanej z budową przyłącza kanalizacyjnego, co należy ocenić krytycznie. SOKiK, nie zważając na uprzednie interpretacje, dokonał ściśle literalnej wykładni przepisu art. 2 ust. 5 uzzw, konkludując tym samym, że nie doszło do nadużycia pozycji dominującej przez Gminę. Przytoczone powyżej argumenty dowodzą jednak, że zamysłem ustawodawcy była ochrona nie podmiotu silniejszego (przedsiębiorcy), lecz podmiotu przyłączanego (słabszego), który i tak obciążony jest budową przyłącza kanalizacyjnego na swojej nieruchomości.

Jeszcze raz należy podkreślić, że nie wydaje się właściwe obciążanie go kosztami budowy, która miałaby wykroczyć poza granicę nieruchomości, a tym samym przyznanie przedsiębiorcy nieuzasadnionych korzyści. Na koniec należy wyrazić również nadzieję, że ustawodawcy uda się wprowadzić ład terminologiczny w definicjach legalnych „przyłącza kanalizacyjnego” oraz „przyłącza wodociągowego”¹¹, a tym samym zakończyć spór, który rodzi się przy praktycznym zastosowaniu tych pojęć.

Bibliografia

- Brynczak, B. i Ubysz, K. (2015). *Komentarz. Ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Guziński, M. (2003). Formy prawno-organizacyjne gminnych przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych. *Nowe zeszyty samorządowe. Opinie prawne*, 2(26).
- Jankowski, P. (2011). Pojęcie przyłącza kanalizacyjnego w doktrynie i orzecznictwie Sądu Najwyższego. *Przegląd Prawa Publicznego*, 9.
- Palarz, H. (2015). *Przyłączenie do sieci wodociągowo-kanalizacyjnej. Aspekty prawne*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Palarz, H. (2018). Prawa i obowiązki stron oraz warunki umów w nowym regulaminie dostarczania wody i odprowadzania ścieków. *Samorząd Terytorialny*, 5.
- Piszcz, A. (2014). Podstawa wymiaru kary pieniężnej nakładanej przez Prezesa UOKiK na gminę za nadużywanie pozycji dominującej. *Glosa*, 2.
- Szydło, M. (2003). Konkurencja w działalności komunalnej na przykładzie usług wodociągowo-kanalizacyjnych. *Samorząd Terytorialny*, 6.

¹¹ Zapowiedź tego została przedstawiona m.in. w odpowiedzi na interpelację nr 14008 w sprawie doprecyzowania definicji przyłącza kanalizacyjnego, w której K. Smoliński stwierdził, że: „W Ministerstwie Infrastruktury i Budownictwa prowadzone są prace nad projektem Kodeksu urbanistyczno-budowlanego, który w kompleksowy sposób będzie regulować proces inwestycyjno-budowlany (projekt znajduje się w Wykazie Prac Legislacyjnych Rady Ministrów pod nr UD135). Projekt zawiera m.in. propozycję regulacji w zakresie przyłączania nieruchomości do sieci (regulacje obejmować więc będą również przyłączanie nieruchomości do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej) oraz drogi publicznej. Projektowane regulacje mają na celu wyeliminowanie istniejących wątpliwości interpretacyjnych oraz jasne określenie zasad przyłączania nieruchomości gruntowych do sieci”. Zob. <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=67AC68FE> (6.02.2019).